

לונדון, 18.6.36

למרכז המפלגה - שלום וברכה.

ח.י.,

קיבלתי היום את פרוטוקול הישיבה מיום 9.6.36.

רואה אני כי השאלה המטרידה אותי כל הזמן - מ"מ עם הערבים - מטרידה גם אתכם, ואם כי השתתפותי בוועדה הזו פן ההכרח מפגרת בזמן - איני רואה עצמי בן חורין להפטר ממנה.

לאחר הוויכוח במפלגה - זה שהגיע לידי - היתה כבר בירושלים ישיבת ההנהלה שהחליטה לשטחתי הרבה להמשיך במו"מ. גם לפני החלטה זו היתה דעתי שמושה צריך להמשיך באופן לא פורמלי, וגם סלגרפתי לו לפני שבועים דעתי זו; במכתב של משה אלי מיום 14.6.36 הוא כותב לי "בימים אלה אנסה לחדש את הקשר שלנו" - מכאן אני לומד שהקשר בינח"ס נותק לגמרי. אין תועלת בהצטרפות על העבר, אולם למען העתיד - העתיד הקרוב - אני רואה שוב צורך לברר דעתי לרגל ההערות שנשמעו בוויכוח במרכז המפלגה.

אילו אפשר היה להסיח הדעת ממאורעות הדמים בארץ - וכמוכם כמוני איני יכול להסיח דעתי מהם - הייתי אומר שבשעה זו מצבנו הפוליטי לא מן הרעים ביותר. כפי שמתברר גם מהשיחה של חיים עם א.ג., וגם מחשובותיו של א.ג. אתמול בפרלמנט וגם מהמאמר הראשי היום ב"טיימס" שנכתב אחרי טיחת הכותק עם א.ג., אפשר להניח שאין בדעת הממשלה - בכל אופן בסדרה זו - להתכחש לנו. א.ג. כנראה עומד בידידותו לציונות. אבל אין זה רק

ענין של יחס אישי. הסיטואציה האינטרנציונלית הולכת ונקבעת לטובתנו. אני כותב את השורות האלה לאחר נאומי של עדן היום אחרי הצהרים בפרלמנט על הפוליטיקה החיצונית. המצית נאום זה תיוודע לכם עוד בטרם מכתבי זה יגיע אליכם. הממשלה החליטה להסתלק מסנקציות כלפי איטליה והיא מתחילה יותר לשים לב לשאלה הגרמנית. היא גם להבא תחזק את כוחותיה הימיים בים התיכון. אין אני דן על סריניות זו משפופרת אנגלית או אירופאית אלא משפופרת יהודית בלבד, ומבחינה זו יש לגבינו שני יתרונות:

(א) הפסקת הסכסוך החריף בין אנגליה ובין איטליה
הסתק את ההסתה האיטלקית בקרב הערבים. המאורעות בארץ ראשיהם נעוצה במלחמת חבש וגמר סכסוך איטליה אנגליה לרגל חבש יסייע לגמר ה"מאורעות".

כיבוש חבש ע"י איטליה יחייב את אנגליה לעמוד יותר על מסמר עניניה בים התיכון, וזהו פשר ההודעה של עדן שאם כי הסנקציות יתבטלו והיחסים עם איטליה יוסבו - לא תחליש אנגליה גם להבא את כוחות הצי שלה בים התיכון. א"י היא אחת ועמדות החשובות בים התיכון, ואנו מעונינים בכוח אנגלי גדול בים זה.

(ב) המפלה של אנגליה בחבש - וזה אולי כמה דורות לא היתה לאנגליה מפלה פוליטית כזו - תחייב אותה לשמור ביתר שאת על הפרסטיז' שלה בשאר נקודות האימפריה, וקודם כל בים התיכון, ואין להעלות על הדעת שהיא תכנע עכשיו למעשי האלמות והסירור של הערבים - גם אם מעשים אלה יתגברו.

משום כך לא הייתי שותף לחששות המרים שנחזקו לפני שבוע בקרב משה שהגבורה הלחץ מהארץ יביא את הממשלה פה לידי

הפסקת העליה. ודבר אי-הפסקת העליה הפעם יש בו משום פרצדנט פוליטי מכריע. נחוץ ש"דבר" יתן את הטאמר הראשי היום ב"טיימס" במלואו - ממנו תראו באיזו וודאות נמרצת מדובר על חוסר כל תקווה מצד הערבים להכריח את אנגליה להתכחש להבטחותיה. טון זה נובע לא ממקור מוסרי - אנגליה מוכשרה להתכחש להתחייבויותיה כשיש לה ענין בכך. הפעם אין זה ענינה, להיפך, האשרס החיוני שלה הוא לא להרתע.

ואף על פי כן -

למרות ידידותו של א.ג., למרות התגבשות הסיטואציה הבין לאומית לטובתנו, למרות האינטרס האנגלי לעמוד בחוקך ובלי כל דיחוי בפני ההתקוממות הערבית בארץ - עלינו לחפש דרך של הבנה והסכם עם הערבים, אם רק יש שנס אחד באלף שהחיפושים יצליחו.

העליה לא תפסק - אבל מה יהיה היקפה? נניח גם, כפי שיש לשער מסיחת חיים עם א.ג., שגזרת הקרקעות בצורתה הנוכחית לא תקום. אולי גם - כפי שטוען ה"טיימס" - המועצה המחוקקת מתה. אבל הערבים ישנם, את הקרקעות אנו צריכים לרכוש מהם - הממשלה לא תפקיע אותם בשבילנו. היקף העליה יהיה ענין לדיון הועדה המלכותית, וועדה זו לא תתעלם מהתנגדות הערבים, גם אם התקוממותם תדוכא בכוח. ובנין הארץ דורש אסמוספירה של שקט, שלום וחוסר שנאה מתלקחת.

ואם אפשר לבוא לידי הסכם בתנאי של הגבלה עצמית ביחס למספר העולים - חובה לעשות זאת, אם ההגבלה היא לתקופת-שנים לא רבה, לא יותר מחמש שנים, ואם מינימום ההגבלה הוא - גובה העליה של שנת 1935.

גם אני סבור שאלמלא מלחמת חבש היתה העליה בשנה זו עולה אולי על השנה הקודמת, אבל מלחמת חבש היתה, והעליה בשנה זו חרד אולי למחצה.

וקודם כל לשאלה הפרינציפיונית: היש להסכים להגבלה מספרית בכלל אם ההגבלה היא מוחלטת ו"נצחית" - לא, בשום מחיר לא. בפני שום סכנה לא. אין לנו כל רשות, אין לנו כל יכולת לקצץ תקוות העם היהודי. אין אנו העם, אין דורנו העם. העם יחיה כשאיש מאתנו לא יהיה בחיים, ואין לשום צבור וארגון ונציגות הרשות והזכות לקפח את הדורות הבאים.

אחרת היא אם השאלה היא בדבר הגבלה מספרית במשך זמן מסוים. הגבלה זו אנו קובעים בכל מחצית שנה. כשאנו מגישים שידול - אנו מגבילים עצמנו במספר העולים למחצית השנה. ואיני רואה שום הבדל בין הגבלה לחצי שנה ובין הגבלה לחמש שנים. ואם ההגבלה למשך חמש שנים מתקבלת על דעתנו, כלומר אם היא כבסיה גידול יחסי ומוחלט של כוחנו בקצב שיש בו התקדמות ניכרת, הרי יש יתרון דווקא בנקיטת תקופה יותר ארוכה ממחצית שנה בלבד.

הטענות שאפשר לעורר נגד קביעה כזו הן טענות של "משחק בגורל" - כמובן, יתכן ויתכן שבחמש השנים הבאות תעלה העליה על עליית 1935 - אבל יתכן גם ההיפך.

יש טענה יותר חזקה: מי יערוב לנו שבאמת נכניס את המינימום (או המכסימום) המוסכם? אם בארץ יהיה חוסר עבודה, אם בפולין או בארץ יציאה אחרת יחול איזה שנוי בלתי צפוי - יתכן שלמרות ההסכם לא נוכל להביא את כל המספר, כלומר לא יבואו. לא יהיו לנו אמצעים לכך, או איזו סיבה אחרת תפריע; ולעומת

זאת יתכן שבשנה שניה תהיה אפשרות לעליה יותר גדולה - אבל
ההסכם יפריע. ואעפ"כ - רצוי הסכם כזה, אם המינימום המוסכם
מניח את הדעת.

מהו המינימום?

יבנאלי כאילו מקשה קושיה חמורה: אם מסכימים לשלש
אלף - מדוע לא נסכים לשלושים, ואז הערבים יציעו עשרת אלפים,
והיה כבר מי שהציע שנסתפק בעשרים אלף.

מטעם זה אמרתי במכתבי להנהלה שלא כל אחד ראוי לנהל
מו"מ. מי ששרוי בפחד, מי שאינו מאמין בעם, מי שלא רואה את
הכוחות הדינמיים הפועמים בהגשמה הציונית - וכאלה יש לא רק
בקרב הלא-ציונים, כי אם גם בקרב רבים מהציונים, לאלה אסור
להת לנהל מו"מ עם הערבים. מי שמשולל הכרת הכוח הפנימי,
המוכרח של הציונות המתגשמת אסור לו לבוא בדברים עם ערבים.
רק על בסיס כוח הציונות יכון מו"מ בין ערבים ויהודים. ואם
יבנאלי ינהל את המו"מ אני סומך עליו שהוא לא יקבל הגבלה של
עשרת אלפים ולא של שלשים אלף.

שלשים אלף זהו הרבוי הטבעי הערבי - ומבחינת גידול
כוחנו היהסי אין עליית שלשים אלף מחזקת אותנו. הגידול בא רק
לאחר שלשים האלף. ובכן מהו המינימום?

המינימום הוא המספר שנתגשם בעובדה, וששום איש אינו-

יכל לסעון שזהו מכסימום אפשרי, בשים לב לחוסר העובדים שהיה
בסנת 1935, ובשים לב לעליה הבלתי לגלית, גם יהודית וגם ערבית,
שנקלטה באותה שנה בארץ. ממינימום זה אסור לרדת ואם אין הסכם
למינימום זה אין הסכם בכלל, אם כי יש לנסות להעלות מספר זה במו"מ.

אני הארכת ביטחון, אם כי אני מסופק אם הערבים מוכנים לדון אתנו רק בשאלה זו ואם יש להם איזה ענין שהוא להצטמצם אך ורק בשאלת העליה, אבל רואה אני שזוהי השאלה המרכזית השנייה בחוכנו במחלוקת, גם במרכז וגם בהנהלה הציונית.

מבחינה ערבית נדמה לי שהשאלה הקונסטитуציונית היא לא פחות חשובה ואין לנהל שום מו"מ רציני כשאין תשובה לשאלת המסטר.

אחם יודעים דעתי בענין זה: לא מועצה מחוקקת, אפילו פריטטית, אלא:

(א) לעתיד לבוא - מדרציה ערבית שא"י קשורה אתה בתנאים ידועים.

(ב) פריטט בשלטון מיד.

שקלתי במשך כל השנים האחרונות את הסענות שנסעו מפי חברינו ואחרים נגד הצעה זו - ואיני מסוגל למרות כל מאמצי המחשבתיים להבין דעת המתנגדים - לקבל אותן.

רק השתתפות בשלטון נוחתת לערבים דבר מה ממשי ואין בהשתתפות זו (על בסיס של פריטט) שום פגיעה באינטרסים שלנו, להיפך. אני הייתי מוכן לשם הסכם פוליטי לעשות עוד צעד - ולהציע לערבים, ואח"כ (בהסכמתם) לממשלה, קביעת שתי מועצות לאומיות, ערבית ויהודית (ועדים לאומיים) שהן תקבענה את נציגי שני העמים בשלטון והן חשמשנה נציגות פוליטית ארצית (מבלי לקפח את נציגות הסוכנות) בכל העניינים המקומיים והעדתיים.

מושה חולק על הצעתי בדבר האמיר עבדאלה - ובענין זה אני נוטה יותר לסמוך על הרגשתו של משה מאשר על הרגשתי, אולם בכל זאת נראה לי שהדבר אינו כל כך מופרך כמו שנדמה למטה. יודע אני את אפסות כוחו של עבדאלה, אבל בחיים הפוליטיים יש ערך גם לפיקציה קיימת, יש ערך לסיטואציה, ליחוס ולעמדה פורמלית, ונדמה לי בכל זאת שאין זה מן הנמנע בהחלט שעל ידי מתן תואר לאמיר עבדאלה ניתן דבר מה לערבים שאינו מוגע בנו, וכדאי לנו לנסות את הדרך הזו, אם על ידו נחקרב לחדירת עבר הירדן. בדרך זו אני רואה את המכשול העיקרי במופתי, אבל אי אפשר לדעת עכשיו אילו כוחות יתגברו בצבוריות הערבית לאחר שהנסיון הנועז למרוד בכוח - יכשל. ברור שמצד אחד יתגבר האגף האיסלאמי הלוחם ללא כל פשרה, אבל אין להתעלם גם מההרס והאכזבה של רוב הישוב הערבי והדיסקרדיטציה של המנהיגים המוכרים בשעה זו.

בדבר אחד אני מסכים ללוקר. חל שנוי אחד בתפיסתנו הערבית, בכל אופן בתפיסתי אני. בועידת אחדות העבודה בעין-הרוד אמרתי שאין לנו כל דרך עם אמנדיט ערבים. לא אומר זאת עכשיו. כמקודם אני מאמין במעולה משותפת עם פועלים ערבים - וגם עם פלחים. אולם את נציגות העם הערבי אקבל כמו שהיא (מבלי להסתלק מהרצון ומדרכי פעולה בקרב הערבים לשם שנויה). אנו מנהלים מו"מ עם ווקופ, עם בולדווין, עם ללוי ג'ורג' ועם אורמסבי-גור - ולא מחכים לשלטון פועלים באנגליה. אני יודע שיש הבדל בין קונסרוטור אנגלי ובין אמנדי ערבי, אבל יפתח בדורו כשמואל בדורו, וכל עם וצבור יש לו בכל שעה המנהיגים שהוא ראוי להם באותה שעה.

אולם איני מתחרט ממחלוקתי על קפלנטקי באותה ועידה, ואיני מקבל את דברי שפרינצק שהזמן הוא נגדנו - כל תקוותנו היא על הזמן (אם רק "הזמן" יתן לנו עליה והגברת כוחנו היחסי).

לוקר לא צדק במענתו שאנו מטפלים בשאלה הערבית רק בזמן פרעות. משה ואני התעסקנו בענין זה למעשה בימי הגיאות הנוחים ביותר בשבילנו. משה עמד בקונטקט כל הזמן, ואני עסייתי נסיון רציני (בכל אופן מצדי, וביחס לאחר מאנשי שיחתי הערבים - גם מצדו) לברר אפשרות של הסכם. חידושי הנסיון לפני המאורעות והמשכתי אותו גם לאחר הפרעות ביפו, ובעצם הימים הרחוקים ישבנו שנינו, משה ואני, עם ערבי אחד חשוב; הנסיון לא הצליח - אבל אין להחלים ממנו, אין בכל אופן יסוד לסעון ששכחנו קיום הערבים.

את הנסיונות עסייתי לא כפרט, אלא כשליח תנועתנו בציונות, וגם משה עשה זאת כשליח.

אני גם שולל את האשמת לוקר שעמדנו תחת טירור אידיאולוגי של חוביט אחרים בציונות. אף פעם לא הרגשתי במרות הטיירור הזה; את הצעותי בדבר סידור פוליטי הבאתי גם להנהלה הציונית, ובכל הזדמנות (בכל הישיבות של הועדה הפוליטית בועד הפועל הציוני) הצגתי את הפרובלימה הפוליטית הערבית והצעתי פתרון - מדרציה ומריסט בשלטון. ואין אנו צריכים להלקות עצמנו על חטאים שלא חטאנו.

אולם חטא אחד חטאנו - בכל אופן אני מכיר בחטא זה - שלא הוצאנו עתון ערבי. אני יודע כל הקשיים שמשה היה תמיד עומד עליהם - אבל משה הפליג בקשיים, ומשגה כבד היה מצדנו שלא

יכולנו או לא רצינו להתגבר על קשיים אלה.

בנידון זה אני מסכים ללוקר, ולא לברל (כפי שלוקר ציטט אותו - אני בעצמי לא שמעתי מברל התנגדות להוצאת עתון ערבי). אין א"י דומה לגולה, ואין עתון ערבי בא ללמד זכות על היהדות, זהו פשוט אינסטרומנט פוליטי הכרחי לשם אינפורמציה, לסם הסברת עמדתנו, לשם עמידה בשער. איני יודע אם המוני הפלחים היו קוראים עתוננו, אבל יש התענינות ואקטיביות פוליטית בקרב הערבים, יש הוגים פוליטיים, יש רצון לדעת אותנו - ואפילו לשם מלחמה בנו - וחוסר עתון ערבי - עתון ציוני, יהודי גלוי ומפורש - הוא אחד הסימנים של ליקויי הכרתנו והרגשתנו הפוליטית. גם העובדה שמפלגתנו לא פנתה אף פעם ואף לא בימים אלה לצבור הערבי - היא סימן של ליקוי החוש הפוליטי שלנו.

היש מי שהוא בתוכנו לכל הפחות, שאינו מכיר בברכה - ואם גם לא גדולה - של פעולת ההסתדרות בשטח הארגון המסותף? ואם כי קשה וגם לא נעים מבחינה מוסרית ואסתטית להתחיל בהוצאת עתון ערבי בימים טרופים אלה - הריני בכל זאת מחייב פעולה זו לאלתר ומיד.

וצדק שפרינצק: בראשית היה הרצון. ובנידון זה

הרצון היה לקוי ואולם גם מסומסם.

ישיבתי בלונדון לא החלישה את הכרתי שבשביל התקופה

הקרובה והמכרעת הגורם החיצוני העיקרי הוא - אנגליה.

ואעפ"כ - אל נשכח לרגע ואל נמעיט במשהו את דמות הגורם הערבי.

- 26 -

ושום מאמץ לא יכבד בעינינו למען רכוש, או קרב או המתק את
הגורם הזה, ואל נסתלק משום נסיון אפשרי, ואל נזלזל בשום
פעולה קטנה או גדולה שתקרר במשהו או תקל בקורטוב אחד את
פתרון השאלה הגורלית הזאת.

אבקש להמציא מיד העתק המכתב הזה למשה.

שלכם,

ד.ב.ג.

השארתי בידי משה את רשימותי על המו"מ שהיה לי עם הערבים -
תקבלו ממנו ותעשו העתקות בשביל חברי המרכז.